

ГЕНРІ ЛАЙОН ОЛДІ

ЧИСТА ЗЕМЛЯ
ТОМ 3

ДРАКОН І КОРОП
КН. 1
ЛЯЛЬКА-ТАЛИСМАН

ХАРКІВ
ФОНІО
2025

Якщо в моїй країні, після набуття мною стану Будди, буде місце для пекла, царств голодних духів і тварин, нехай я не досягну найвищого Просвітлення.

Початкова молитва Будди Аміді

ПРОЛОГ

Небо горіло над монахом.

Ця пожежа не спалила б і випадкову мошку. Жаристе листя клена, крона якого спалахнула тиждень тому, горіло без жару й диму. На цей пагорб у вигині Кацури не часто приходили з метою помилуватися барвами осені. Знавці надавали перевагу більш мальовничим місцям, а якщо й підіймалися на пагорб, то сідали на відстані від дерев, щоб краще бачити тріпотливе листя. Монах же завжди сідав під клен, спершись спиною на шорсткий стовбур, заплющував очі й перетворювався на різьблену статую. Траплялося, він підіймав обличчя вгору, до листя, але очей не розплющував.

Імовірно, клен в уяві монаха був прекраснішим за клен насправді. Залишалося загадкою, навіщо він взагалі бив ноги, підіймаючись на пагорб. Уявні клени ростуть де завгодно, хоч у громадських лазнях Кіото.

— Старшому дізнавачеві служби Коропа-і-Дракона в місті...

Поміркувавши, монах велів:

— Біля імені дізнавача та назви міста залиш пропуск. Нехай у канцелярії зроблять сімдесят дві копії листа й вставлять усе, що потрібно, за списком. Якщо знадобляться додаткові копії, простеж, щоб із цим не виникло затримки. Розсилка має відбутися якнайшвидше.

Секретар кивнув:

— Так, святий Кьоньо.

Він сидів за п'ять кроків від монаха, просто на землі, підстеливши для зручності солом'яну циновку, обшиту тканиною по краях. Перед секретарем стояв низенький столик на черепашачих лапах, інкрустований перламутром. Головною перевагою столика була стійкість — монах часто змушував секретаря робити нотатки в мало придатних для цього місцях. Інкрустацію здебільшого приховували «скарби кабінету» — письмове приладдя. Тушниця з чорної яшми, аркуші рисового паперу, стаканчик із пензликами з козячого й борсукового ворсу — все це секретар дістав із лакової коробки, яку приніс із собою, не довіряючи слугам дорогоцінну ношу, й завчасно розставив, не чекаючи наказу.

— Не називай мене святим, — з докором вимовив монах.

— Так, святий Кьоньо.

Це був їхній звичайний обмін репліками. Монахи, як відомо, не мають секретарів, але для Кьоньо, голови столичної служби Коропа-і-Дракона, робили виняток. Для нього робилося стільки винятків, що одним більше, одним менше — яка різниця? Іноді монах подумував замінити секретаря на іншого, такого, що коритиметься наказам, а не вислизатиме від них, як риба в струмку вислизає з пальців дитини. Думки про заміну виникали та зникали, не залишивши наслідків. Міняти найкращого секретаря на найгіршого? Тільки тому, що цей називає тебе святим? Марна трата часу.

Особливо якщо тебе називає святим кожен стрічний.

— Пиши, — монах мляво махнув рукою. — «Будда Амі-да був милостивий до нас, грішників, дарувавши Чистій Землі благородний закон *фуккацу*. Прислухавшись до благань мого просвітленого батька, світоча чесноти, будда наклав вічну й непорушну заборону на вбивство. Відтоді...» Далі розкрий тему сам. Ти не гірше за мене знаєш, про що писати. Коли закінчиш, я продовжу.

Зашарудів пензель.

Йому вторили струни. Уся розмова з секретарем проходила під тихий акомпанемент: за деревом, невидимий для секретаря, старий музикант грав на сямісені. Обтягнутий собачою шкурою, триструнний інструмент звучав у «пісенному стилі»: так супроводжували вистави в театрі Кабукі. Театр запрошував ще барабанників і флейтиста, але пагорб у вигині Кацури легко обходився без велелюдного оркестру.

«Вітер над рівниною Міягіно» монах міг слухати вічно. Знаючи це, музикант починав п'єсу заново, ледь догравши фінал. Якщо монаху хотілося чогось іншого, він клацав пальцями й вимовляв назву твору вголос. Іноді старий починав грати одразу по клацанню, вгадуючи бажання пана без слів. Не було випадку, щоб він просив у монаха вибачення, пославшись на незнання пісні.

Вітер тричі пронісся над рівниною Міягіно, перш ніж секретар делікатно кашлянув:

— Я закінчив, святий Кьоньо.

Монах зітхнув.

— Важко бути сином бодгісаттви, — пояснив він своє зітхання. — Особливо якщо ти старший син. Мене порівнюють із батьком — і це завжди не на мою користь. Відсвіт батьківської слави лягає на мене — й це завжди на мою користь. Вони чужі, і прибуток, і збиток. Що б я не робив, вони були й залишаться чужими. Моє смирення, Іхаро-сан, піддається надмірним випробуванням.

Секретар промовчав. Він добре знав ціну смирення свого пана. Коли батько монаха, живий бодгісаттва Кенньо, до чіїх

молитов прислухався сам будда, помер, скинувши зношене тіло, як скидають старе вбрання, — він залишив настоятелем монастиря Хонган-дзі не старшого сина, на що чекали всі, а молодшого. І що ж? Не минуло й шести місяців, як старший силою захопив монастир, вигнавши брата. Жодні вмовляння не допомагали: загарбник не пускав вигнанця і на поріг. Знадобилося втручання сьогуна, щоб відновити волю бодгісаттви, викладену в заповіті та скріплену особистою печаткою. В підсумку молодший син повернувся в монастир, а старший залишив його, зайнявши місце глави служби Коропа-і-Дракона. Відтоді він присвячував дні й ночі справам, пов'язаним із фуккацу — воскресінням духу вбитого в тілі вбивці.

— Пиши далі: «Люди смертні. За життя та й після нього людина за рідкісним винятком залишається людиною. Закон не робить різниці між живим і мертвим, особливо якщо закон цей покладений буддою Амідою. Зіткнувшись із труднощами, яких наша служба зазнала з огляду на вищевказане, я визнав за необхідне...»

Монах розплющив очі. Встав, обігнув дерево.

— Тричі, — сказав він, підносячись над музикантом.

— Так, пане, — відгукнувся старий.

— Тричі ти взяв невірну ноту.

— Так, пане. Я заслуговую на смерть.

— Ти хворий? Якщо так, я пришлю лікаря.

— Я здоровий, пане. Дякую за турботу.

— Ти втомився? Повернися додому, відпочинь. Я дам тобі провідника.

Провідник музиканту не завадив би. Якщо монах, сидячи під кленом, заплющував очі, ховаючись у штучній сліпоті, сліпота музиканта була природною. Обидві зіниці старого затягувала бліда пелена, схожа на ранковий туман, що стелиться берегом річки. Народився музикант незрячим чи втратив зір із віком — цього не знали ні монах, ні секретар.

— Я не втомився, пане.

— Не бреши мені!

У голосі монаха задзвеніла сталь.

— Я не втомився, пане, — тремтячи від страху, повторив старий. — Я змучений понад усяку міру, але це не втома. Ось уже третю ніч поспіль я граю в багатому домі, від заходу до світанку. Слуга забирає мене з мого житла й веде до слухачів. Публіка вдячна, вона не скупиться на похвали та подарунки. Але коли я повертаюся додому...

— Що ж відбувається, коли ти повертаєшся додому?

— Я не можу заснути. Мое тіло вимагає відпочинку, а розум опирається. Розум згадує нічний виступ так, наче він триває без кінця. Прошу вибачення, пане. Я не повинен був обтяжувати вас своїми нікчемними турботами.

Простягнувши руку, монах торкнувся лоба музиканта. Дотик тривав і тривав, ніби син живого бодгісаттви ловив відгомони нічних виступів.

— Це не дім, — глухо вимовив монах. Рука його впала, повисла без руху. — Ти граєш на цвинтарі поблизу храму Хонен-ін. Ти граєш для мерців.

— Я знаю, — погодився старий.

«Я не повинен обтяжувати вас своїми нікчемними турботами», — ось що повторилося в його відповіді.

— Рано чи пізно ти не повернешся від них.

— Знаю, мій пане.

— Що ти виконуєш для мертвих?

— «Зрада в храмі Хонно», пане. Це все, чого вони вимагають. І з кожним разом публіка впадає у все більше шаленство. Вони скаженіють, а я граю.

— Ти хочеш жити?

— Дуже хочу, пане. Інакше хто гратиме вам «Вітер над рівниною Міягіно»? Я готую онука собі на зміну, але він ще не готовий змінити мене поруч із вами. Усе, про що я мрію, це ще про два роки життя. Два роки, хіба це багато? Тоді вам зіграє мій онук.

— Встань.

Відклавши сямісен, старий насилу піднявся на ноги. Не вважаючи це нижчим за свою гідність, монах узяв його за плече й повів до секретаря. Порівнявшись зі столиком, монах нахилився, вийняв зі скляночки пензлик, вмочив його в туш і накреслив на лобі та щоках старого якісь знаки. Після тривалого роздуму він додав ланцюжок знаків на шиї музиканта, уклавши в'ялу старечу шию у вишукане кільце. Удаючи, що дивиться в землю, секретар з подивом спостерігав за діями пана. Спочатку секретареві здавалося, що він упізнає рядки із «Сутри про видіння будди на ім'я Незмірне Довголіття», але незабаром секретар зрозумів свою помилку.

Ці тексти були йому невідомі.

— Після заходу сонця за тобою прийдуть, — монах повернув пензель у стаканчик. — Не сперечайся, йди за слугою. Виступай як зазвичай, нічого не бійся. А коли закінчиш перше виконання «Зради в храмі Хонно», встань, тричі лясни в долоні й голосно скажи: «Хвала будді Аміді! Виступ закінчено!» Більше за тобою не прийдуть.

— А якщо прийдуть, пане?

— Не прийдуть, повір мені.

Будь-хто на місці старого розсипався б у подяках. Будь-хто, тільки не старий.

— Я чув подібну історію, — кажучи, сліпий прислухався до власних відчуттів. Знаки, накреслені монахом, мали особливе звучання. Старий ловив його усім своїм еством, чуйним до таких матерій. — В Акамагасекі жив музикант, сліпий як я, майстер гри на *біва*¹... Його теж запрошували грати для мерців. Настоятель храму Аміді-дзі покритив усе тіло музиканта знаками священних сутр, щоб мерці не змогли торкнутися нещасного. Чистими залишилися тільки вуха. Посланець мертвих вхопив бідолаху за вуха та відірвав їх.

Монах кивнув:

— Я знаю історію сліпого Хоїті. Усі її знають.

---

¹ Біва — традиційний струнний музичний інструмент в Японії. Аналог української кобзи. Інколи називається «японською лютнею».

— Усе тіло крім вух, пане. Ви ж залишили моє тіло чистим, за винятком шиї та голови. Що відірвуть мертві мені? Руки? Ноги? Можливо, вони обмежаться пальцями? Мої пальці вже не такі, як у молодості, але я ними дорожу.

— Коли закінчиш пісню, — повторив монах із неприхованим роздратуванням, — тричі лясни в долоні й голосно скажи: «Хвала будді Аміді! Виступ закінчено!» Більше за тобою не прийдуть. За кого ти мене маєш, га? За жалюгідного настоятеля провінційного храму?!

Погляд монаха спалахнув вогнем. Зараз легко було повірити, що ця людина знехтувала заповітом батька, живого бодгісаттви, до якого дослухався сам будда Амідда, захопила монастир, вигнала брата, а потім лише волею сьогуна змінила життя в монастирі на керівництво однією з найважливіших служб Чистої Землі.

— Мені не треба цілий день розписувати тебе тушшю, щоб припинити цвинтарні забави, — вогонь спалахнув і згас. — Витратити стільки туші на старезну бездарність? Витратити стільки часу? Стільки сил?! Хочеш, вір, хочеш, не вір, але все буде, як я сказав. Гей, хто там?

Схилом збіг юнак-слуга. Підкоряючись жесту монаха, він поклав руку сліпця собі на плече — й повів старого геть.

— Третій випадок, — монах дивився їм услід, супився. — Уже третій випадок зі сліпими музикантами на цвинтарі Хонен-ін. Третій за останні два роки. Щось панове небіжчики зовсім розперезалися. Час прикрутити їм хвости попри всю мою пошану. На чому ми зупинилися?

— «Закон не робить різниці між живим і мертвим, — зачитав секретар уголос, — особливо якщо закон цей покладений буддою Аміддою. Зіткнувшись із труднощами, яких наша служба зазнала з огляду на вищевказане...»

— От-от, — погодився монах. — Пиши далі: «...я визнав за необхідне заснувати в рамках служби Коропа-і-Дракона особливий відділ. До його обов'язків увійдуть випадки фуккацу, що виходять за межі буденних. Старшому дізнавачу наказую

中村 彦辰
秋の夜更け

Acrn. 2021.

взяти такі особливі відділи під особистий контроль. У разі труднощів рекомендую звертатися...»

Налетів вітер. Кілька листків зірвалося з гілок. Упавши до ніг монаха, вони лежали на землі наче червоні плями — або відбитки закривавлених долонь.

ПОВІСТЬ ПРО МЕРТВИХ І ЖИВИХ

Є почуття, сила яких така, що вони поневолюють людину. У цьому сенсі немає різниці між любов'ю та ненавистю, прагненням помститися чи ошчасливити. Чи не однаково, хто волочить тебе по землі, надівши мотузку на шию, — красень чи потвора?

Відмовитися від почуттів не можна. Скільки не кажи, що серце має уподібнитися остиглому попелу — марний задум. Навіть будді властиве милосердя. Але можна відмовити почуттю, якщо з супутника воно перетворюється на владу. На жаль, владу гнівливі, відмовляти їм небезпечно для життя.

«Нотатки на хмарах»
Содзю Іссен із храму Вакаїкуса

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ
ЖУРАВЛІ — СИМВОЛ УДАЧІ

1

«БУДЬТЕ МОЇМ ГОСТЕМ»

Широкі розмашисті мазки.

Небесний художник малював вечір. Картина змінювалася через кожні три-чотири зітхання. Ось щойно горизонт палахкотів багрянцем заходу сонця, а вище здіймався до зеніту пташиний хвіст — лілове пір'я хмар. Але варто було зморгнути — й багрянець потьмянів, ледь жевріє тонкою смужкою. Пір'я розкуйовдилось, з бузкового зробилося попелястим, з піднесеного — сумним. Почорніло, обвуглилося, перетворилося на велетенського крука.

— Здається, я занадто швидко дихаю, — пробурмотів Одзакі Херуо.

Він ще раз кліпнув. Коли ж погляд Херуо знову звернувся до вишнього полотна, то виявилось, що крук втратив обриси, розплився плямою туші. Крізь цю всеосяжну чорноту проступили блискучі крупинки срібла — перші зірки.

— Або хтось занадто швидко малює...

ЗМІСТ

ДРАКОН І КОРОП

КНИГА ПЕРША. ЛЯЛЬКА-ТАЛІСМАН

ПРОЛОГ	3
ПОВІСТЬ ПРО МЕРТВИХ І ЖИВИХ	13
Розділ перший. ЖУРАВЛІ — СИМВОЛ УДАЧІ	15
1. «Будьте моїм гостем»	15
2. «А якщо не стану?»	22
3. Квітка мерця	27
Розділ другий. Я ЙДУ В ЛАЗНЮ	32
1. «Не бажаєте забрати своє майно?»	32
2. «До самої смерті пам'ятати буду...»	36
3. «Випадковостей не буває»	41
4. «А що, пане? І нічого особливого!»	45
Розділ третій. ЖУРАВЛИНИЙ КЛИН	52
1. Метелик «мильної країни»	52
2. Дві половинки безмежного	56
3. «Якщо це в інтересах дізнання...»	58
4. «Вибачте, що не сказав вам відразу...»	63
5. «І що ж я маю зробити?»	67
Розділ четвертий. Я ЙДУ В ТЕАТР	73
1. «І ніде змінити нам втомлених коней!»	73
2. «Негайно! Виконуйте!»	79
3. «Недостойному ченцеві потрібен храм-замок»	82
Розділ п'ятий. КВІТИ БІЛЬШЕ НЕ ПАХНУТЬ	89
1. «Будь ласка, проходите, проходите!»	89
2. «Жаба в колодязі»	93
3. «Ти не впізнав мене?»	96
4. «Які ваші докази?»	99
Розділ шостий. ДВОЄ З ЖУРАВЛИНОГО КЛИНУ	104
1. «У тумані відкрився мені далекий берег!»	104
2. «А який сенс у моїй правді?»	113

3. «Подвійна пристрась, подвійна помста?»	117
4. Третя книга	122
ПОВІСТЬ ПРО ЛЯЛЬКУ-ТАЛІСМАН	127
Розділ перший. ЙОШІ З БРУДНОГО ПРОВУЛКА	129
1. Нічого не було	129
2. «Не слухайте його!»	134
3. «Ім'я нам зовсім не зашкодило б...»	137
4. «Ви принесли мою ляльку?»	140
Розділ другий. КЛІТКА ДЛЯ ЛАЗУРОВОГО ДРАКОНА	146
1. «Ви в мене в гостях перший самурай...»	146
2. «Ви мені що, не вірите, пане?»	148
3. «Нам варто це з'ясувати»	153
4. «На жаль, пане, коропа немає»	159
Розділ третій. ХЛОПЧИК ХОЧЕ ГРАМОТУ	164
1. Мечі та гравюра	164
2. Обов'язок і сім'я	168
3. «Гра-мо-та! Гра-мота!»	176
Розділ четвертий. ВІВТАР У ПОРОЖНЬОМУ БУДИНКУ	182
1. Хвости Хонгави та Трьох Сіл	182
2. «Ви, мабуть, злодії, так?»	186
3. «Прошу вас, не чіпайте цю річ»	189
4. Що не робиться, все на краще	195
Розділ п'ятий. СОБАЧА БУДДА	199
1. «Люди, собаки — яка різниця?»	199
2. «Мідяк за удачу!»	204
3. Воїн із минулого	209
4. Пам'ять юного самурая	211
5. «Наклацали собі удачі...»	216
Розділ шостий. НАМЕТОВИЙ ТАБІР	220
1. «Я ж бо знаю, що це Йоші...»	220
2. «Допоможіть! Хто-небудь!»	225
3. «Істина відкривається нам по крупинах»	230
4. Розповідь Содзю Іссена з храму Вакаікуса	232
Розділ сьомий. ДОЧКА ОБОВ'ЯЗКУ	239
1. «Ви всього лише дізнавач!»	239
2. «І в думках не тримав!»	242

3. «Усі жінки знають»	244
4. Змії в мішку	248
ПОВІСТЬ ПРО ДВА КЛИНКИ	253
Розділ перший. ПЕРЕПОЛОХ У РОДИНІ ПАНА ЦУГАВИ	255
1. Ніч і меч	255
2. Балакучий, але стійкий	259
3. Мені слід мовчати	264
Розділ другий. БАТЬКО ТА СИН	270
1. «Хто ж купить замазурку?»	270
2. «Відчуваєте різницю?»	274
3. «Ви вибачите мені за це?»	277
4. «Обов'язок вищий за формальності!»	280
Розділ третій. БОРОТЬБА З МЕБЛЯМИ	285
1. Нічний переполох	285
2. «Геть звідси!!!»	290
3. «Не розумію, про що ви!»	293
4. «Пане! Що ви робите?!»	298
Розділ четвертий. ПЕКЕЛЬНА ЖАРОВНЯ	301
1. «Спершу дзвін, потім меч...»	301
2. «Я принесу вам ім'я»	306
3. «Геть звідси!!!»	311
4. Знайома картина	313
5. Неналежна поведінка	315
Розділ п'ятий. МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ	319
1. Два клинки	319
2. «Якщо дозволить сьогун»	326
3. «Дід помер, батько помер, син помер...»	329
4. «Якщо це жарт, це дурний жарт»	333
Розділ шостий. ЖИВІ Й МЕРТВІ	337
1. «Що ви собі дозволяєте?»	337
2. Ніж і меч	341
3. Чоловік і дружина	349
4. Сміх Дзідзо	353
5. «Хіба я не щасливий?»	357